

Different Shades of Green in Politics: The Greens Party of Germany and Turkey Green Party

Ayşe Sertdemir^{1,a,*}

¹Bartın University, PSPA, Bartın, Türkiye

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 02-12-2022

Accepted : 22-06-2023

Keywords:

Greens Politics
Green Party of German
Greens Party (Türkiye)
Murray Bookchin
Rudolf Bahro

ABSTRACT

In the study, the success of the green party in both Germany and Turkey in green politics of the two countries was compared by taking into account their own partnering processes in particular in the two countries. Accordingly, the Green Party of Germany, which was the first party to adopt green politics in Germany, was active between 1980 and 1984, the year it was first founded. The Green Party, which is also a party that focused on green in politics for the first time in Turkey, was active between 1988 and 1994. The study was limited to the years when green politics, which had the chance to be institutionalized for the first time in both countries, were first established in Germany and Turkey, and the party movements that went on to be restructured after them in both countries were not included in the study. In this regard, the aim of the study is to serve as a source for the institutionalization adventure of green politics in Germany and Turkey and to compare the performances of the parties that were institutionalized for the first time with the same purpose and name in different countries. Accordingly, the tones of the green party, which is formed in two different social orders, are also quite different from each other due to the social infrastructures of the two countries. While the German Green Party has a darker shade of green in terms of the policies it follows and the actions it puts forward, The Green Party of Turkey, on the other hand, has a lighter tone of green, lagging behind its example in Germany both in politics and in its actions.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 6(1): 106-112, 2023

Siyasette Yeşilin Farklı Tonları: Almanya ve Türkiye’de Yeşiller Partisi

MAKALE BİLGİSİ ÖZ

Araştırma Makalesi

Geliş : 02-12-2022

Kabul : 22-06-2023

Anahtar Kelimeler:

Yeşil Siyaset
Almanya Yeşiller Partisi
Yeşiller Partisi (Türkiye)
Murray Bookchin
Rudolf Bahro

Çalışmada gerek Almanya gerekse de Türkiye’de yeşiller partisinin iki ülke özelinde kendi partileşme süreçleri dikkate alınarak iki ülkenin yeşil siyasetteki başarıları karşılaştırılmıştır. Buna göre Almanya’da yeşil siyaseti benimseyen ilk parti olan Almanya Yeşiller Partisi ilk kurulduğu yıl olan 1980 ile 1984 yılları arasında aktif olmuştur. Yine Türkiye’de ilk kez siyasette odağına yeşili alan bir parti olan Yeşiller Partisi ise 1988 ile 1994 yılı arasında aktif olmuştur. Çalışma her iki ülkede ilk kez kurumsallaşma şansı bulan yeşil siyasetin Almanya ve Türkiye’de ilk kuruldukları yıllarla sınırlı tutulmuş; her iki ülkede de kendilerinden sonra tekrar yapılanmaya giden partileşme hareketleri çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu bakımdan çalışmanın kaleme alınmasındaki amaç Almanya ve Türkiye’de yeşil siyasetin kurumsallaşma serüvenine kaynak teşkil etmek ve farklı ülkelerde aynı amaç ve isimle ilk kez kurumsallaşan partilerin performanslarını karşılaştırmaktır. Buna göre birbirinden farklı iki toplumsal düzende teşekkül eden yeşiller partisinin tonları iki ülkenin toplumsal alt yapıları nedeniyle de birbirinden oldukça farklıdır. Almanya Yeşiller Partisi izlediği siyaset ve ortaya koyduğu icraatlar bakımından yeşilin daha koyu bir tonuna sahipken; Türkiye Yeşiller Partisi ise gerek siyasette gerekse icraatlarında Almanya’daki örneğinin gerisinde kalarak yeşilin daha açık bir tonuna sahip olmuştur.

^a aysesertdemir@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-5597-7463> |

Giriş

Merkezinine çevrenin önemini oturtmuş olan ekolojik düşüncenin 20. yüzyıldaki ilerlemesinin kilit noktası insan ve doğa ayırt etmeden çevreye bir bütün olarak yaklaşması olmuştur. İnsanlığın ve dünyanın yarınlarının, bugünün en iyi şekilde korunarak değerlendirilmesine bağlı olduğunun bilincinde olan çevreci hareketin öncüleri, 1970'lerde Almanya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde aktif olmuşlardır. Bu anlamda eko-feminizmden Marksist ekolojik düşünceye kadar birçok çevreci akım ve ideoloji bu dönemde kendini göstermeye başlamıştır. Yerel siyasette önce çevre hareketleri şeklinde başlayan süreç ardından genel siyasete sirayet ederek yeşilin politika ile harmanlanmasına ve yeşili siyasetin odağına alan partilerin doğmasına ön ayak olmuştur.

Almanya'da ortaya çıkan Yeşiller hareketi de bu dalganın siyasi bir sonucudur. Alman Yeşiller Partisi yeşil hareketin ve dolayısıyla da yeşil siyasetin Almanya'da siyasi anlamda ilk örneğini oluşturmaktadır. 1974'te Almanya'da Yurttaş İnisiyatifleri adıyla çalışmalarına başlayan çevreci gruplar 1977'de yerel düzeyde sağladıkları başarılarla 1980'de parlamentoya girmeye hak kazanmışlardır. Almanya'da yeşil siyasetin bu örneği diğer ülkelere de ilham olmuş ve dünyada birçok yeşil parti kurulmuştur. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Avustralya, Fransa, İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Kanada ve İsveç yeşil siyasetin politik hayatta denendiği ülkeler arasındadır.

Yeşil siyasetin Türkiye'deki yansımaları ise Almanya'daki Yeşil Parti'nin kapatılmasından birkaç yıl sonra kendini göstermiştir. Toplumsal taban olarak farklı bir yapıda tezahür eden Türkiye Yeşiller Partisi Almanya örneği kadar başarı sağlayamamıştır. Alman Yeşiller Partisi'nin 1968 öğrenci hareketleri ve devamında gelişen Yurttaş İnisiyatifleri gibi tarihsel bir arka plana sahip olmayan Türkiye Yeşiller partisi teoride benimsediği yeşil siyaseti pratikte de ortaya koymak için 1988 yılında kurulmuş bir partidir. Ancak Alman Yeşiller Partisi'ne nazaran cılız bir yapılanmaya sahip olan Türkiye Yeşiller Partisi gerek icraatları gerekse de siyasi performansı bakımından Almanya'daki örneğine göre daha sönük kalmıştır.

Dünyada Çevreci Hareketlerin Ortaya Çıkışı

Yeşil siyasetin temelinde çevrecilik ve doğanın korunması yatmaktadır. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada artarak devam eden çevre sorunları çevreci hareketin doğmasına sebep olmuştur. Çevreci hareketlerin başlaması 1970'li yıllara uzanmaktadır. Çeşitli akımların ve ideolojilerin ortaya çıkması ise bu çevreci hareketlerin sonucunda olmuştur. 1980'li yıllarda ise söz konusu çevreci ve doğa korumacı hareketler küresel anlamda iyice belirginleşen ve politika belirleyen bir hal almıştır.

Çevreci hareketler, temelde çevreci akımlar ve çevreci ideolojiler olarak ikiye ayrılabilir. Tek başına siyasi ideolojilerin dünyanın gidişatını olumluya çeviremediğinin farkına varan çevreciler siyasi ideolojileri ekolojik bir bakış açısıyla yeniden yorumlama yoluna gitmişlerdir. Doğal kaynakların kullanılmasını nüfusa göre yorumlayan eko faşizm, doğanın insanın sömürgeci şeklinde kullanıldığını ileri süren eko sosyalizm ve doğayla kadının

eşdeğerde olduğunu savunan eko feminizm bunlardan birkaçıdır. Bunlardan özellikle eko feministler ideolojik anlamda çevrenin üstündeki erkek tahakkümünün azaltılması için çevre adaletinin ön planda tutulmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır (Şahin, 2010: 243). Benzer şekilde 1970'lerde Hindistan'da ortaya çıkan Chipko Akımı da ağaçların ticari amaçla kesilmesini önlemek amacıyla çoğunluğu kadın olan eylemcilerin ağaçlara sarılması sonucu ortaya çıkmış çevreci bir akımdır (Des Jardins, 2017: 471).

İster çevreci bir akım isterse de ideolojik boyutu olsun çevreci hareketlerin amacı dünyanın gidişatında çevreciliğin merkeze alındığı yönetim mekanizmalarını harekete geçirmektir. Çevreci oluşumlar kendi başlarına ayrı bir siyasi hareket olarak ortaya çıkabildikleri gibi hali hazırda var olan bir siyasi oluşumun bir parçası olarak da çevreci politikalar geliştirebilirler. Bu anlamda çevreci akımlar da kendi içinde üçe ayrılmaktadır. O'Riordan tarafından yapılan sınıflandırmada çevreci akımlar çevreyi merkeze alan "ekosentrizm", teknolojiyi merkeze alan "teknosentrizm" ve determinizmin temel alındığı "özgür istenç" olarak üçe ayrılmaktadır (Keleş vd., 2005: 289) ve her birinin kendine özgü etik ve ahlaki yönü bulunmaktadır. Buna ek olarak modern toplumun olmazsa olmazı olan bilimsel ve teknolojik ilerlemenin de sorgulanması gerekliliği söz konusu akımların bir sonucudur.

Rudolf Bahro ve Yeşil Politika

Çevreci ideolojilerden biri olan Marksist yaklaşım yeşil siyasetin ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Buna göre çevreye saygı duymayan ve kapitalist ekonomik politikaların hâkim olduğu bir dünyada sosyalizm de geçersiz sayılmaktadır. Zira bu yaklaşıma göre mevcut sınıf çıkarları kapsamında çevrenin kullanımı ekonomi ile oldukça bağlantılıdır (Kartal, 2021: 504). Yaygın anlamıyla eko sosyalizm modern toplumların kapitalist varoluşçu zihniyetini eleştirirken çevrenin kullanılmasında kaynakların hakça paylaşımını esas alır. Rudolf Bahro'ya göre (1997: 97) yeşil politikayı doğuran yeşil hareketin özünde bir tür maneviyat yatmaktadır. Çünkü, dünya üzerindeki hiçbir siyasi akım veya ideoloji tek başına rasyonellikle çevreciliği bağdaştırmaya yetmez ve yetememiştir. Zira, merkezinine akıl ve mantığı alan, metaya önem veren rasyonalist bir anlayışta çevrenin önemi ancak ondan faydalanılma kapasitesiyle eş değerde tutularak gerçek değerinden oldukça aşağıda konumlandırılmıştır. Bu düşünce, 1970'lerin ortalarında başlayan yeşil politika anlayışıyla birleşerek dünyadaki kapitalist ekonomilerin geleneksel kalıplarının çevreci bir bakış açısıyla evrilmelerini sağlamıştır. Bahro'nun düşüncesinde dünyada hâkim olan ekonomi-politik anlayışta mevcut olan temel yanlışlık gelişmiş kuzey ülkelerinin aşırı tüketimi ve buna bağlı üretim döngüsündeki orantısızlıktır. Bu döngünün kırılması çevresel anlamda bir dengenin kurulmasına zemin hazırlayacaktır. Bu durum az gelişmiş güney ülkelerini olumlu etkileyerek mevcut çevre bunalımını toplumun lehine çevirmeye ortam hazırlayacak ve bu sayede güney ülkeleri sahip olduğu ham maddeleri mevcut teknolojiyle birleştirerek kendi üretimlerine başlayabileceklerdir (Keleş vd., 2005: 294).

Murray Bookchin ve Özgürlüğün Ekolojisi

Yeşil siyasete giden yolda önemli bir yere sahip olan bir diğer düşünür Murray Bookchin'dir. Bookchin, mevcut toplumsal baskı ile doğa arasında bir bağlantı olduğunu ileri süren düşünürlerden biridir. "Özgürlüğün Ekolojisi" adlı yapıtının ortaya çıkmasına vesile olan Bookchin'in çevreci çalışmalarında belli bir hiyerarşi dâhilinde işleyen toplumsal ekolojiye vurgu yapılmaktadır. Onun toplumsal ekolojisinde sözünü ettiği bir hiyerarşik düzenden bahsedebilmek için "üstteki" ve "alttaki" adını alan "ezen" ve "ezilen", "baskı uygulayan" veya "baskı altına alınan" şeklinde iki grup söz konusudur. Bookchin'e göre bu durum yalnızca modern toplumlarda görülen bir durum değildir. Modern tanımına uymayan birçok toplumda bu ve buna benzer durumlar söz konusu olabilmektedir. Alt-üst sınıflandırmaları ve bu sınıflandırmalar arasındaki baskı ilişkisi Bookchin'in çevreci felsefesinin temelini oluşturmaktadır. Onun hiyerarşi ve tahakküm olarak ele aldığı çevre sorununun kökeninde tarihin başından beri devam ettiğini ileri sürdüğü sömürgecilik anlayışı yatmaktadır. Buna göre modern toplumlardan önce var olan toplumlarda bile insanın insanı, insanın hayvanı ve insanın doğayı sömürmesi ve hatta modern ataerkil özelliğe sahip birçok toplumda erkeğin kadın üstünde hâkimiyet kurması sonucu kadının sömürülmesi durumu çevreyi de etkilemektedir. Bu anlayışa göre toplumda erkeklerin kadınları tahakküm altına almaları toplumsal anlamda çevre bilincine yansarak çevrenin de baskı altına alınmasına neden olmaktadır (Des Jardins, 2017: 456-457).

Bookchin ekolojik özgürlükten kastettiği -doğaya dair her şey- bitkiler, ağaçlar, hayvanlar, kadınlar gibi toplumun tüm baskı altındaki gruplarının ve neticede çevrenin özgürleşmesidir. Bu düşüncede kadının özgürleşmesi, doğanın özgürleşmesi ve çeşitli hiyerarşik yapılarla baskı altında tutulan toplumun tümünden özgürleşmesi esastır. Bunun en derinine inildiğinde ise her insanın her gününü özgürce ve içinden geldiği gibi yaşayabilmesi ve bunun başka hiçbir şeye ihtiyaç duymadan ve hiçbir şeye baskı kurmadan kendiliğinden olması gerektiği durumudur. Kendiliğinden özgürleşmenin özünde ise gerçeklik vardır. Bu nedenle ekolojik özgürlük gelişmiş güzel söylenmiş bir söz değildir. "Özgürlükçü bakış açısından kendiliğindenlik bireydeki öz disiplin dayatma ve toplumsal eylem için sağlam yollar formüle etme kapasitesini ima eder. Birey öz eylemliliğini boğan tahakkümün prangalarından kurtulduğu oranda kendiliğinden eylemde bulunur, duyar ve düşünür" (Bookchin, 1996: 250). Bu da onun çevreyi de kendisi gibi anlamlandırmasına olanak tanır.

Yeşil Siyaset

Yeşil siyasetin ortaya çıkmasında Rudolf Bahro ve Murray Bookchin'in düşünceleri etkili olmuştur. Zira yeşil hareket ve devamında gelişen yeşil siyasetin özünde sokaktaki siyasallığın parlamentoya taşınması vardır. Bu anlamda yeşil politikada amaç mevcut kapitalist düzene ve onun tüm paydaşlarına siyaset arenasında layıkıyla muhalefet ederek çevreci ideolojilerin temsil edilmesidir. Almanya'daki örneğinde önceleri bu hareketi pek de ciddiye almayan Alman siyasi partileri güçlenen yeşiller

partisi karşısında zamanla politik bir mücadele vermeye başlamıştır. Yeşil siyasetin gerçek temsilcilerinin rakipleri gibi iktidarı ele geçirdiklerinde rant sağlama gibi bir kaygıları olmadığından siyasal alanda yer almalarının temel amaçları içinde buldukları çevreye alternatif politikalar üretmek katkı sağlamaktır.

Pratikte yeşil siyasetin bir kavram olarak ortaya çıkması ise 1972 yılında Tanzanya'da bulunan Pedder Gölü'nün taşkınlarını önlemek amacıyla hareket eden grup tarafından olmuştur (Arisoy, 2016: 88). Yeşil siyaset, en kısa tanımıyla çevreci hareketlerin sonucunda ortaya çıkan politikadır. Bu politikanın belirlenmesinde etkili olan düşüncede insanın çevreyle olan ilişkisi esas alınırken modernizm de mercek altına alınmaktadır. Zira yeşil siyaset doğası itibarıyla antikapitalisttir. Bunun yanında yeşil siyaset yalnızca bugünün olaylarıyla ilgilenmekle kalmayıp geleceğin birçok değerlendirilmesiyle birlikte fütürist sürdürülebilirliği de ajandasına dâhil etmektedir (Şahin, 2013: 28).

Yeşil siyasetin bir uzantısı olan "Yeşiller" ise dünyanın birçok yerinde ortaya çıkan siyasal bir oluşumdur. Yeşiller siyasi hareketini anlamak için birçok ülkede aynı isimle kurulan partilerin kurulma süreçlerini anlamak gerekir. Zira yeşiller siyasi bir oluşum olarak kurulan bir partiden ziyade kendiliğinden oluşan siyasi bir hareket olarak dikkat çekmektedir. Örnek vermek gerekirse Almanya'daki Yeşiller Partisi'nin kendiliğinden oluşmasına zemin hazırlayan, dönemin Almanya'sında meydana gelen toplumsal muhalefet anlayışı olmuştur. Bu anlamda 1968 öğrenci hareketlerinin yaşanmaya başladığı tarihlerden 1970'lere doğru Alman siyasetinde aktif üç partiden söz edilebilir. Bunlar bir kitle partisi olan Alman Sosyal Demokrat Parti, kitlenin muhafazakâr bloğunu temsil eden Hıristiyan Demokratlar Birliği ve daha liberal görüşlü olan Hür Demokratlar Partisi'dir. Aslında Almanya'da ilk çevresel hareketlerin başlaması Batı Almanya'nın sanayileşmesiyle birlikte Rhine Vadisi'nin çevresinin bozulmasının civardaki balıkçıları ve halkı politize etmesiyle olmuştur (Yasa, 1993: 34).

Yeşil siyaseti hayata geçiren insanların asıl meselesi başka türlü düşünen insanların da siyaset yapma olanaklarının olduğunu toplumdaki diğerlerine hatırlatmaktır. Siyasetin asırlardır değişmeyen tekdüze ve iç karartıcı tablosu yeşil hareket sayesinde canlanmış ve Alman parlamentosu tarihinde ilk defa bu kadar renklenmiş (yeşillenmiştir) denilebilir. "Yeşil hareket, Batı'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinin iyiden iyiye kurumların donuk ve sarsılmaz yapısı içinde bürokratikleşmiş olan parlamenter demokratik sisteme meydan okuyan bir siyaset tarzını gündeme getirdi. Almanya'daki Yeşil Parti milletvekillerinin parlamentoya blucinle, iki karış sakalla gelip meclis sıralarını vazolarla donatmaları, salt 'şirinlik yapmak' demek değildi; parlamentoyla 'dışarıdaki hayat' ve toplum arasındaki kopukluğu, parlamentonun törensel içine kapanmışlığını bu kurumun ve efkâr-ı umumiyenin yüzüne vurmak anlamı taşıyordu" (Bora, 1988: 9).

Yeşil siyaset başarılı olduğu toplumlarda kapitalist düzene karşı kazanılmış bir zafer özelliği taşımaktadır. Dünya genelinde 1968 öğrenci hareketleriyle ivme kazanan çevreci hareketler yerelden genele tüm ülke siyasetini kapsayıcı politikalarla partileşme yoluna gitmişlerdir. Bir parti çatısı altında birleşen Yeşillerin

merkezinde sosyalizm vardır. Bunun nedeni ise temelde iki şekilde ifade edilebilir. İlk olarak çevre korumacı ideolojiler üretmekle yola çıkan yeşil siyaset antikapitalist bir bakış açısına sahiptir. İkinci olarak ise siyaset etme tarzının da sosyalist düşünceye yakın olmasıdır. Çünkü gelişen kapitalist toplumlarda ekonomik ilişkilerle beraber toplumsal değişkenler de standartlaşmakta ve doğaya yabancılaşmaktadır. Bu da yeşil siyasete duyulan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu bağlamda yeşil siyasetin en önemli itici gücü, diğer tüm siyasi partilerde olduğu gibi bir gün iktidarı ele geçirmek değil mevcut kapitalist düzeni dönüştürerek çevreyi dikkate alan alması bir toplum yaratmaktır. Bu görüş onların çevreciliği bir felsefe olarak da yaşamlarından ileri gelmektedir. Sonuç olarak alışılmış geleneksel kalıpları yıkan yeşiller farklılıklarını parlamentonun içindeki ve dışındaki eylemleriyle bizzat ortaya koymuşlardır (İmga ve Olgun, 2017: 470)

Almanya ve Türkiye’de Yeşil Siyaset ve Partileşme Süreçleri

Çevreci hareketlerle başlayan yeşil siyaset serüveni, nihayetinde ilk Yeşiller Partisi’nin kurulmasıyla son bulmuştur. Aslında bunun bir son mu ya da başlangıç mı olduğu partinin parlamentodaki gidişatı doğrultusunda anlaşılacak bir konudur. Bu tarihe gelinceye kadar çevre konusuyla ilgilenenleri Almanya hakkında oldukça ilginç bir bilgi beklemektedir. Bu bilgi de şudur: Almanya’da çıkarılan ilk çevre yasalarını insanlık tarihine bıraktığı tahribatlarla adından söz ettiren Hitler Hükümeti çıkarmıştır (Şahin, 2010: 243).

Yeşiller Partisi’nin tam anlamıyla siyaset arenasına çıktığı 1970 Almanya’sında mevcut siyasal düzene bakıldığında ise Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sosyal Demokrat Parti) ile Freie Demokratische Partei (Hür Demokratik Parti) koalisyonu görev başındadır. Böyle bir siyasi ortamda Alman Yeşiller Partisini ortaya çıkartan toplumsal muhalefet zemininde ise temel olarak iki grup göze çarpmaktadır. Bunlar kendilerine “Yurttaş İnisyatifi” diyen bir grup ile “Alternatif Hareket” adını alan gruptur (Bora, 1988: 20). İşte böyle bir ortamın hâkim olduğu Almanya’da Alternatif Hareket güçlenerek 1968’den 1970’lerin ortasına doğru Yeşil Partiyi doğurmuştur¹. Partinin resmi olarak parlamentoda güçlü bir parti şeklinde yerini alması ise 1980’de olacaktır.

Yeşil siyasetin Almanya’da örneği görülen sürecin Türkiye’deki yansımalarına bakıldığında ise Türkiye’deki yeşil siyasette de Almanya örneğinde olduğu gibi partileşme öncesi bir yeşil hareketten söz edilebilir. Bu hareket özü itibarıyla yenilikçi, çözüm odaklı ve demokratik bir nitelik taşımaktadır. Prof. Celal Ertuğ parti kurulmadan evvel yapmış olduğu bir açıklamada kurulacak olan yeşil partinin dünyada örneği görülen radikal çevrecilerden farklı olduğunu, kendilerinin yalnızca çevre için çalışma amacıyla olduklarının altını ısrarla çizmiştir (Keleş vd., 2005: 324).

Türkiye Yeşiller Partisine giden yolda çevre sorunlarıyla mücadele etkili olmuştur. 1988 yılında siyasi bir parti olarak ortaya çıkmadan önce birçok çevreci protestonun içinde bulunan Türkiye Yeşiller Partisi

partinin resmi olarak kurulacağı bilgisini de yine böyle bir protesto sonrasında duyurmuştur. Partinin kurulmasıyla Türkiye’de mevcut çevre sorunları siyasal bir zemine oturtulmak istenmiştir. Bu durum 1980’li yılların Türkiye’inde ve siyasal hayatında alışılmadık bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Yeşiller hareketi siyasal bir oluşum olarak Almanya’da ilk kez 1968 Öğrenci Hareketleri ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Öğrenci Hareketlerinin etkili olduğu Yurttaş İnisyatifleri başlarda yerel düzeyde çözüm önerileri ve küçük politikalar geliştirirken 1977’den 1980’e uzanan dönemde ise ciddi bir şekilde siyasal hayata doğru bir yönelim göstermiştir. Önceleri yerel politikalar üreten bir inisiyatifken giderek güçlenen Almanya’daki Yeşiller hareketi 1980’lerde Hükümetin Çevre Bakanlığını kazanacak kadar güçlenmiştir (Bora, 1988: 93).

Türkiye’deki çevreci hareketlerinin yeşil siyasete ve partileşmeye dönüşmesi aşamasında ise iki grup söz konusu olmuştur. Birincisi İbrahim Eren’in kurmayı amaçladığı Radikal Demokratik Birlik Partisi; ikincisi ise İzmirli Yeşiller pankartıyla Dalyan’daki kaplumbağa eyleminde kendini gösteren gruptur. Ancak Celal Ertuğ’un Mimar Sinan Köyündeki Çimento Fabrikası protestosu sonrası Yeşil Parti’nin kurulacağını söylemesi ikinci grubun olasılığı olan Yeşiller Partisi’nin kurulmasını güçlendirmiştir (Keleş vd., 2005: 324).

Almanya Yeşiller Partisi

Almanya Yeşiller Partisi sosyalist hareketlerin baş gösterdiği bir dönemde toplum tarafından marjinal sayılabilecek kişilerin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir sayılanmadır. Partinin kurulmasında iki grup etken olmuştur. Bunlar kendilerine Yurttaş İnisyatifleri ve Alternatifler adını veren muhalif gruplardır. Alman Yeşiller Partisi’ne asıl gücüne veren yurttaş inisiyatiflerinin kökeninde ise hakkını yedirmeyen ve hesap soran bir birey profili yer almaktadır. Kendilerini belli bir konuda ortak şikâyetleri bulunan ve bu şikâyete ortak bir çözüm geliştirmek amacıyla bir araya gelmiş kişiler olarak tanımlayan Yurttaş İnisyatifleri Almanya’da giderek güçlenmiştir. Grup 1974-1977 yılları arasında ciddi bir şekilde güçlenerek Almanya’da çevreci hareketin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemdeki Yurttaş İnisyatifleri’nin ortak özelliği temsili parlamenter demokrasiye karşı, katılımcı ve doğrudan demokrasiyi canlandıran bir nitelik taşımaktadır. 1974’ten sonraki dönemde ise özellikle nükleer reaktör yapılması planlanan bölgelerde bağımsız seçmen listelerinden belediye ve ilçe seçimlerine girmeye başlamışlardır (Yasa, 1993: 35).

Bu dönemde Almanya’da çevreci hareket tabanını iyice genişleterek kendine alan bulmuş ancak yine de hareketin bir noktasında tıkanıklık yaşanmıştır. Bu tıkanıklığın giderilmesi için parlamentoya girmek amacıyla çevreci hareketin önünü açabilecek bir fikir ortaya atılmıştır. Bu fikir partileşerek parlamentoya girme fikridir. Ancak Federal Alman Yurttaş İnisyatifleri Birliği’nin Başkanı Hans Günther Schumacher çevreci hareketin temel ilkesinin partiler üstü olmak olduğunu ileri sürerek bu görüşü desteklememiştir. Yine de belediye ve ilçe

¹ Dünyada ilk Yeşiller Partisi ise 1972 yılında Yeni Zelanda’da kurulmuştur (Kaya, 2011: 4).

meclislerinde kendilerine yer bulan Yurttaş İnisiyatifleri siyasal temsil olanağını kullanma yoluna gitmişlerdir. Bunun üzerine 1977 Mayıs'ında Brokdorf ve Whyll'in bulunduğu Aşağı Saksonya'da "Kamuoyunun meclisteki tribünü" olacağı açıklanan "Çevre Koruma İçin Yeşil Liste Demokrasiden ve Çevre Korumasından Yana İnisiyatif" adıyla eyalet düzeyindeki ilk yeşil siyaset partisi kurulmuştur. Bunun ardından 1978'de Almanya'nın Hessen eyaletinde "Yeşil Liste Seçmen İnisiyatifi", "Hessen Çevre Koruması için Yeşil Liste" ve Berlin kent eyaletinde "Berlin Alternatif Liste" oluşturulmuştur (Bora, 1988: 41). Bu sıralamayla Alman çevreci hareketin siyasallaşma sürecinde 1980'lere değin partileşme görülmüştür.

1980'lere gelindiğinde ise artık resmen kurulan Yeşil Parti'nin tonunun koyu mu yoksa açık mı olacağı konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Yeşil siyaseti muhafazakâr bir açıdan ele alan "Çevre Koruması İçin Yeşil Liste (1977/GLU)" çevreci hareket mensuplarına göre temiz bir çevre temiz bir demokrasiyle mümkündür. Ve bu nedenle de farklı fikirlere saygı duyulması gerekmektedir düsturuyla hareket etmiştir. Muhafazakâr yeşillerin karşısında yer alan kanadın adı ise "Sol Yeşillerdir ve "Kendimizi Seçelim" sloganıyla 1977'de Hamburg'da kurulmuştur. Bunun dışında 1978'te kurulan Berlin Alternatif Liste (AL) vardır. Bu örgütün en önemli özelliği ise toplumdaki mevcut konut politikasından, trafiğe, yerleşim alanlarının düzenlenmesine ve hatta çocuk oyun alanlarına kadar çevrenin kentsel oluşumlarıyla ilgili her konuda oldukça ayrıntılı projeler geliştirmiş olmasıdır (Bora, 1988: 42-50).

1980 Ekim'inde girdiği ilk genel seçimden %1,5 oy alan Alman Yeşiller Partisi'nin başarısızlığının nedeni olarak eyalet düzeyindeki Bremen ve Holstein Yeşil Örgütlerin arasındaki bağlantının kopması, yeşillerin kendi arasındaki örgütsel bütünlüğü sağlayamaması ve genel seçime giren en yeni parti olması gibi nedenler ileri sürülmüştür. 1983 Mart ayındaki seçimlerde ise Yeşiller %5,6 oy alarak 30 milletvekilinin Almanya Federal Meclisi'ne girmesini sağlamıştır (Bora, 1988: 75). Yeşillerin meclisteki en önemli hamlesi ise parlamentodaki geleneksel oturma şemasının aksine Sosyal Demokrat Partinin solunda oturmayı reddederek ortada oturmayı tercih etmeleri olmuştur. Bunun dışında yoğun çalışmaları neticesinde meclisten deniz kaplumbağalarının korunmasına dair bir yasa çıkartmayı da başarmışlardır. Almanya'da Yeşil Partiyi diğer partilerden ayıran ilginç bir noktada mecliste konuşulan konuların halktan gizli olamayacağını söyleyerek "devlet sırrı" diye bir olguyu kabul etmediklerini beyan etmeleri olmuştur. Parlamentoda ekonominin kapitalist sistemden arındırılması, işsizlik ve savaş karşıtı politikalarla ilgili konularda çalışmalarda bulunmuşlardır. Örneğin 1984'te sağlıklı çevre hakkının anayasaya girmesi için meclise bir yasa teklifinde bulunmuşlardır. Ancak diğer partilerin sayıca üstünlüğü nedeniyle meclise sunulan yasa teklifi reddedilmiştir. 1985'e gelindiğinde ise Almanya'da yeni kurulan Çevre Bakanlığı'na Yeşil Parti'den Joschka Fischer getirilmiştir. Ancak bu başarıya rağmen 1985'ten sonra Yeşillerde bir güç kaybı görülmeye başlanmıştır. Bu durum yeşil hareketin gücünün parlamento dışı muhalefetten geldiği ve buna karşın mecliste yalnızca bu harekete uygun çalışmalar yapılacağı belirtilmesine

rağmen buna uyulmamasına bağlanmıştır (Bora, 1988: 98). Buna ilaveten yeşil hareketin kendi içinde var olan farklı görüş ayrılıklarının da "Hangimiz gerçek" tartışmalarına neden olmasına olanak sağlamıştır.

Türkiye Yeşiller Partisi

Türkiye'deki çevreci hareketler Almanya'daki örneklerinin aksine halk kesiminden bir kanat olan öğrenciler eliyle değil toplumun aydın kesimi tarafından başlatılmıştır. Bu anlamda söz konusu kesim olan aydınlar Türkiye'de özellikle tarihi eserler, kıyıların korunması, kentsel dokular gibi birçok konuda fikir beyan etmekte ve demokrasi, insan hakları gibi konularda da çalışmalarda bulunarak çevreciliğe katkı sağlamaktadırlar. Türkiye'de yeşil partinin kurulmasının amacı açıktır. Önce bir dernek şeklinde faaliyet gösteren çevreci grupların icraatları nedeniyle kapatılmak istenilmesi sonucu partileşme yoluna gidilmiştir (Duru, 2002: 184). Bu durumda grubun etki alanının genişlemesi ve partilerin derneklerden daha zor kapatılması gibi nedenler de etkili olmuştur. 1980'lerde Türkiye'de faaliyet gösteren çevreci gruplar ise; Yeşil Dayanışmacılar, Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu, Çevre Kültürü Grubu, Doğanın Özgür Çocukları, Yeşil Barış Gruplarıdır (Cinman Şimşek, 1993: 7).

Türkiye'de Yeşiller Partisine giden yolda adı geçen grupların doğayı korumak amacıyla çevreci hareketleri olmuş ve bu hareketler neticesinde partileşme sağlanmıştır. Dalyan'da kurulması planlanan bir otelin caretta-caretta kaplumbağalarının yumurtlama sahası içinde bulunması nedeniyle açlık grevi yapılması, Ankara Güvenpark'ta bulunan ağaçların kesilmemesi için 58.000 imza toplanması ve İstanbul Mimar Sinan Köyü'nde bulunan Çimento Fabrikası'nın protesto edilmesi bu grupların en bilinen çevreci hareketlerdendir (Keleş vd., 2005: 326). Ayrıca 5 Haziran 1987 Dünya Çevre Günü'nde İzmit Körfezi'nin kirletilmesi nedeniyle "Körfez Temizleme Eylemi" ile 20-26 Ekim "Koylarımız Mavi Kalsın" kampanyasıyla da Türkiye'deki çevreciler kendini göstermiştir. Tüm bu başarılı eylemler ve gelişmeler neticesinde Türkiye Yeşiller Partisi 6 Haziran 1988'de resmen kurulmuştur. Partinin genel başkanı Celal Ertuğ partinin kurulmasıyla ilgili olarak Yeşiller Partisi'nin hiçbir zaman iktidarda olmak gibi bir amacı olmadığını; amaçlarının gönüllerdeki iktidarı kazanmak ve çevreci ilkelerle muhalefet etmek olduğunu belirtmiştir (Duru, 2002: 186).

Bu doğrultuda kurulan Türkiye Yeşiller Partisi tüzüğü'nün 1. Maddesi şöyledir: "Yeşiller Partisi, insanlar arasındaki ilişkinin insan doğa ilişkisinden bağımsız düşünülemez olduğundan hareketle, demokratik bir toplumu amaçlayan siyasal kuruluş" (Yeşiller Partisi Tüzüğü, 1989: 3). Ambleminde kaplumbağa ve ay çiçeği bulunan partinin programında ise "Demokrasi, ekolojik sistem, doğa, kültürel değerler, barışçılık, insan hak ve özgürlükleri, kentleşme, sanayileşme, eğitim ve gençlik, kadın sorunları, çalışma barışı, sağlık, yerel yönetimler, ekonomi, iletişim ve ulaşım, sanat ve sanatçı" konularına yer verilmiştir (Yeşiller Partisi Programı, 1989: 19-24).

İcraatları bakımından Türkiye Yeşiller Partisi çevrenin düzenlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla birçok sivil toplum örgütüyle birlikte çalışmalar yapmış, üniversiteli gençler için seminerler düzenlemiş, belediyelerle iş birliği

yaparak düzeltilmesi gereken çevre şikâyetleri üzerinde çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Ayrıca NATO'nun Konya Ovasındaki alçaktan uçuş için yapılması planlanan üssü protesto etmiş ve hükümeti yetersiz nüfus planlaması, çarpık kentleşme, tarım alanlarının yanlış kullanımı gibi konularda eleştirmişlerdir. Çalışmalarını daha çok sivil alanda tutan Türkiye Yeşiller Partisi'nin bu durumu bir dernek gibi faaliyet göstermiş olduğu algısına neden olmuştur (Duru, 2002: 188).

1994 yılında kapanan Yeşiller Partisi yeşiller hareketi olarak çalışmalarına 2002'ye değin devam ederek 2008 yılında tekrar Yeşiller Partisi adıyla kurulmuştur ancak 2012 yılında tekrar kapatılmıştır. Bu kapatılmanın üzerine Yeşiller ve Sol Gelecek adıyla yeniden yapılanmıştır. Ancak bu durum, yani, partinin siyaset alanında tutunabilmek amacıyla ideolojik olarak başka görüşlerle iş birliği yapması durumu kurulan İlk Yeşiller Partisi'nin kuruluş ilkelerine çelişik bir durum olarak görülmüştür. Zira, Türkiye Yeşiller Partisi'nin 1989 yılında yayınlanan Parti Tüzüğü ve Programının 18. sayfasında yer alan "Yeşiller Partisi bugün var olan hiçbir siyasi düşünceden kaynaklanmayan, eski bir partinin yerini almadan doğmuş yepyeni bir alternatiftir" (1989: 18) cümlesi 2012 yılında üçüncü kez kurulan partinin kurulma usulü nedeniyle bağdaşmamıştır.

Almanya ve Türkiye Yeşiller Partisi Karşılaştırması

Yeşiller Partisi'nin birkaç yıl arayla kurulan Almanya ve Türkiye'deki uygulamalarında bazı noktalarda birbirine benzerlikler olduğu gibi bazı noktalarda ise farklılıklar söz konusudur. Bu anlamda söylenebilecek ilk şey Alman Yeşiller Partisi'nin siyasi hayatta daha başarılı olduğu ancak Türkiye Yeşiller Partisi'nin böyle bir başarıyı parlamentoya taşıyamadığıdır.

Almanya'da Yeşiller Partisi süreç içerisinde gelişen çevreci hareketin sonunda öğrenciler, kadınlar gibi baskı altında bulunan barış ve demokrasi arzulayan sosyal gruplar tarafından desteklenerek kurulurken; Türkiye Yeşiller Partisi ise Batı'da ortaya çıkan yeşil hareketlerden esinlenerek toplumun aydın kesimi öncülüğünde kurulmuştur. Hatta kuruluş öncesinde parti tarafından Batı'dan örnek alınan gruplara düşünsel bazda yardım isteyen mektuplar yazılmıştır (Üste, 2015: 49). Ancak bu durum daha sonraları Yeşil Parti'nin bazı çevrelerce sert bir şekilde eleştirilmesine de neden olmuştur.

Almanya ve Türkiye'deki Yeşiller Partisi'nin başarı durumlarının arasındaki farkın ortaya çıkmasında her iki ülkede mevcut olan çevre bilincinin de önemli bir payı olmuştur. Alman Yeşiller Partisi yerel ve genel seçimlerde başarı sağlayarak meclise girebilmiş ve hatta bir de bakanlık kazanmıştır. Türkiye'deki Yeşiller Partisi ise çalışmalarını daha çok sivil toplum faaliyetleri şeklinde göstermiş ve yalnızca başarı elde ettiği birkaç somut olayla gündemi belirleyebilmiştir. Türkiye'de toplumdaki mevcut çevre bilincinin Almanya kadar gelişmiş olmaması Türkiye Yeşiller Partisi'nin siyasal hayattaki varlığını olumsuz etkilemiştir. Bunun yanında ideolojik olarak yeşil liberalizmi savunan parti merkez sol da yer aldığı için de Türk siyasal hayatında tutunamamıştır (Balcan, 2018: 55). Buna karşın ideolojik olarak eko-sosyalist ideoloji benimseyen Alman Yeşiller Partisi Almanya'da kendine

oy verecek bir taban bulabilmişken; Türkiye'de bu durum o tarihlerde söz konusu olmamıştır.

Neticede Alman yeşillerini politize eden unsurlar Türk siyaseti içerisinde aynı sonucu vermemiştir. Farklı toplumsal yapılara sahip iki ülke arasındaki temel ayrım tabandan destek görmeye ilgili olmuştur. Bu anlamda Alman Yeşiller partisi gerek yerel gerekse de genel seçimlerde tabandan bir güç olarak Alman siyasetine yön vermiştir. Ancak Türkiye Yeşiller Partisi ne yerel ne de genel siyasette Almanya örneği kadar başarılı olamamıştır. Türkiye'deki durumda Yeşiller Partisi iktidarı hedefleyen ve ülke siyasetinde gündem belirleyen bir parti izlenimi vermektен çok bir sivil toplum kuruluşu izlenimiyle sınırlı kalmıştır (Bora, 1988: 10). Bunun üstesinden gelebilmek için yeşil hareketi özümsemiş toplumsal bir alt yapıya ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Aksi halde ister siyaset arenasında isterse de sivil toplum düzeyinde bir örgütlenme olarak olsun çevreci hareketin Almanya'daki gibi Türkiye'de başarılı olabilmesi için ona sahip çıkacak bir tabana ihtiyacı vardır. Geçen zaman içerisinde bunu tek başına başaramayacağını anlayan Türkiye'deki Yeşiller çareyi ideolojik olarak marjinal yapılanmalarla iş birliğine gitmede bulmuştur. Ancak yine bu durum da onun doğa koruyucu bir anlayışla tabana yayılmasından ziyade ideolojik olarak karmaşık bir yapıya bürünmesine neden olmuştur.

Denilebilir ki yeşil hareket Alman siyasetinde kendine gerçek anlamda bir icraat alanı bulmuştur. Kezâ Alman siyasetine damgasını vurmuş çevreci marksist gelenek bunun bir göstergesidir. Buna karşın Türkiye yeşiller hareketi küçük kümeler halinde yapılan protesto gösterileri ile halka açık verilen seminerlerden öteye gidemediği için kendinden beklenen performans sergileyememiştir (Keleş vd., 2005: 327-328).

Sonuç

Benzer amaçlar doğrultusunda farklı sosyal yapılarda siyaset sahnesine çıkan Almanya ve Türkiye Yeşiller Partisi dünya üzerinde yeşil siyasetin uygulamalı birer örneğini teşkil etmektedir. Felsefe olarak yeşil siyasetin bir getirisi olan demokrasi kültürünün gelişmesi ve ekonominin çevreci politikalarla desteklenmesi bu parti geleneğinin bir sonucudur. Almanya Yeşiller Partisi faaliyet gösterdiği yıllar arasında ülke genelinde oy olarak meclise girmeyi başarmış ve politikalarında ekolojik dengenin korunması için çalışmalar yürütmüştür. Türkiye Yeşiller Partisi ise Almanya örneği kadar başarılı olamamış ve çalışmaları seminerler ve protestolardan öteye gidememiştir. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni olarak yeşil siyasetin sol cemahtan ilham alan ilkelerinin Alman toplumunda benimsenirken Türk toplumsal yapısıyla uyum sağlayamamış olması söylenebilir.

Bir toplumda çarpık kentleşme, çevre kirliliği, yeşil alanların azlığı, yenilenebilir enerji kaynaklarından yeteri kadar istifade edememe gibi parametreler çevre bilincinin zayıf olduğunun yalnızca birkaç göstergesidir. Yeşil siyaset bu konuların tümüne ülke bazında politik yoldan çözüm üretmek amacıyla. Ancak Türkiye'deki mevcut durum ve toplumsal dinamikler yeşil siyasete pek uygun bir alan bırakmamaktadır. Toplumdaki insanların öncelikli kaygısı çevrecilikten ziyade ekonomik kaygılar denilebilecek emeğin parasal karşılığını almak ve subjektif

kaygılar denilebilecek kendi dünya görüşüne aykırı sorunları dikkate almamak üzerine kurulu bir patern sergilemektedir. Hâl böyle olunca Türkiye'deki çevresel konular daha çok toplumun hali vakti yerinde kişilerinin entelektüel merakları ve bir grup genç öğrencinin sivil toplum hareketinden öteye gidememesine neden olmaktadır. Bu nedenle makalenin başında ortaya atılan Almanya'daki örneğinin aksine Türkiye'deki hâkim yeşil siyasetin tonunun açık olduğu savı kolaylıkla ileri sürülebilir.

Bu durumu tersine çevirmek amacıyla Türkiye'de yeşil siyasetteki başarısızlığın nedenlerinin iyi anlaşılması ve çevreci hareketler ile doğa korumacı ideolojiler hakkında yeterli bilgi edinildikten sonra "Türkiye'de yeşil hareketin özü ne olmalıdır?" sorusunun cevabı aranabilir. Aksi halde dışarıdan ithal edilen sosyalist kökenli düşünceler ve toplumun ruhuyla bütünleşemeyen çevreci ideolojiler kısılacında kalan bir ortamda çevrecilik geleceği şekillendiren realist bir olgu olarak kabul görememektedir. Zira dünyanın en orijinal bilgisi de olsa kendi toplumuna has bir dille aktarılamayan her bilgi toplum nezdinde anlaşılma çabasına girmeden ötelenebilmektedir. Türkiye'deki bu durumun aşılması da ancak çevreci dilin toplumun diliyle uyumlu hale getirilmesiyle mümkün gözükmektedir.

Kaynaklar

Arısoy, C., 2016, Ekolojik Siyaset: Almanya Yeşiller Partisi, Euro Politika, 1. Sayı, İstanbul.

- Bahro, R., 1997, Çevreciliğin Manevi Bir Temeli Var mı?, Çev.: Tanıl Bora, Birikim Dergisi, Sayı 97, İstanbul.
- Balcan, A., 2018, Emergence Of Green Politics In Germany And Turkey: From Social Movements to Political Parties, Master Thesis, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Bookchin, M., 1996, Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bora, T., 1988, Yeşiller ve Sosyalizm, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cinman Şimşek, M., 1993, Türkiye'de Yeşiller Partisi, Marmara İletişim Dergisi, Say:2, Nisan 1993.
- Des Jardins, J. R., 2017, Çevre Etiği, Çevre Felsefesine Giriş, İmge Kitabevi, Ankara.
- Duru, B., 2002, Yeşiller Partisi Deneyimi, Mülkiye Dergisi, C.XXVI, S. 236, s.179-200.
- İmga, O. ve Olgun, H., 2017, Yeşil ev Siyaset, Siyasal Ekoloji Üzerine Yazılar, Liberte Yayınları, Ankara.
- Kartal, M., 2021, Umutsuzluk Çağında Yeni Bir Mücadele: Eko sosyalizm ve Sosyalist Devrim, Akademik Hassasiyetler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 16, S. 503-535.
- Kaya, R., 2011, Bir Ekoloji Hareketi Olarak Yeşiller ve Türkiye'de Yeşiller Partisi, Yeşil Düşünce Broşür Dizisi-2, İstanbul.
- Keleş, R. ve diğerleri, 2005, Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.
- Şahin, Ü., 2013, Yeşil Hareketin Bir Tarihi Var: Bir Değinme, Kolektif Eko sosyalist Dergi, Sayı 16.
- Şahin, Y., 2010, Kentleşme Politikası, Murathan Yayınevi, Trabzon.
- Üste, R. B., 2015, Doğanın Siyaset Paradigması: Yeşil Siyaset, Sosyal ve Beşerî Bilimleri Dergisi Cilt 7, Sayı 2, 2015 ISSN: 1309-8039.
- Yasa, M., 1993, Çevre Konusunda Halk Katılımı: Çevre Duyarlılığı Grubu, Radikal Demokratik Birlik Partisi ve Yeşiller Partisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Yeşiller Partisi Tüzüğü ve Programı, 1989, TBMM Kütüphanesi, Ankara.